

Alingsås -

bland de första städerna i landet med bokhandel

I Alingsås fanns en boklåda redan 1763. Det är uppseendeväckande tidigt för att vara en liten stad i 1700-talets Sverige.

Jonas Alströmer hade med sitt manufakturverk under 1720-talet gjort Alingsås känt, placerat den lilla staden på Sveriges industriella karta och fått staden att växa i betydelse. Att det fanns en krets borgare, som var intresserade av böcker och läsning, är kanske mindre känt. Alingsås hade nära 1200 invånare 1760 och av rikets 102 städer fanns det bokhandel i elva. Alingsås var en av dessa elva städer. Det är minst sagt uppseendeväckande.

Rothoffs boklåda

Det var den initiativrike Lorens Wolter Rothoff, som 1763 fick Kungl. Kanslikollegiets tillstånd att driva en boklåda och där sälja "allehanda vackra böcker för skäligt pris". Namnet Rothoff lever kvar i namnet Rothoffskärr, en fastighet nära "Bruka" vid Vardsjön. Här ägde han mark, som han sannolikt odlade tobak på. Det ansågs av dåtiden som en samhällelig plikt att odla tobak, inte minst av anställda vid Alströmers manufakturverk.

Rothoff titulerades lektor. Han var lärare vid Schäferiskolan, han var ekonom, han var författare och en boksynt man. Han kom att erbjuda den läsintresserade kretsen av alingsåsare vackra böcker av olika slag och sitt eget "Hushållsmagasin" för fyra daler silvermynt och dessutom förgyllt och målat papper från den Turkiska pappersmaskinen vid manufakturverket. I tidningen Aftonbladet från den 10 februari 1877 berättas om tillverkningen av kullörta papperssorter i Alingsås. Tidigare trodde man att de tillverkats i Tyskland men så var inte alls fallet. Under sina år som bokhandlare gjorde Rothoff resor till Uddevalla, Vänersborg och Lidköping, där han slog upp sitt bokstånd och sålde "vackra böcker, till större delen svenska".

Han fanns också med på Larmässomarknaden i augusti i Alingsås. För att nå nya kunder annonserade han i Götheborgs Wecko-Lista men framgången blev inte den han hoppats på varför han lade ner sin boklåda 1768. Det var samma år som den store mannen Niclas Sahlgren tog honom i sin tjänst för att utöva tillsyn över egendomen Östad. Claes Al-

strömer anställde honom senare som intendent vid Östads Barnhus 1778.

Övriga städer med bokhandel

Vilka andra städer ute i landet hade bokhandel vid 1700-talets mitt? Jo, bokhandel fanns i Göteborg, Härnösand, Karlskrona, Linköping, Lund, Malmö, Norrköping, Stockholm, Uppsala och Västerås. Dessa städer jämte Alingsås utgjorde före 1764 landets kulturhärdar. I Göteborg fanns två bokhandlare och det kanske inte är så märkligt, storstad som staden var. Att Karlskrona hade bokhandel kan synas överraskande men staden, som grundades av Karl XI 1680, gjordes till residensstad för landshövdingen 1683. Vid 1700-talets mitt fanns mer än 10 000 invånare i Karlskrona och staden var därigenom rikets tredje stad och huvudbas för den svenska flottan. Befolkningen bestod till 2/3 av amiralitetets folk.

I Lund fanns ett brödraskap, som drev bokförsäljning redan på 1200-talet, långt innan Johann Gutenberg uppfann boktryckarkonsten, som gjorde det möjligt att mångfaldiga böcker i större upplagor. Lund hade inte mindre än fem bokhandlare under åren 1689 till 1761. Malmö och Norrköping hade var och en två bokhandlare under åren 1668 till 1754. Det kanske är märkligt att skolstaden och lä-

romsstad Skara inte hade någon bokhandel förrän Sven Brisman öppnade en år 1818. Stiftsstad Västerås med landets första gymnasium hade bokhandel från 1757 medan Växjö först 1812 kunde öppna sin bokhandel tack vare C. F. Berg.

I Stockholm och Uppsala

Stockholm hade boktryckare, som också handlade med böcker, i slutet av 1400-talet. Man brukar säga att den äldsta boklådan i Stockholm var den som Herman Sulken öppnade 1599. Henrik Keyser grundade 1600-talets största bokförlagsaffär. Han var både boktryckare, bokbindare och bokhandlare under åren 1633-1663. En man, som inte får glömmas bort, är naturligtvis Lars Salvius, en boksynt man och 1700-talets yppersta representant för svensk bokhandel. I Uppsala var det Paulus Grijs, som startade det första boktryckeriet år 1510. Men någon obruten följd av bokhandlare kan man inte tala om

Fortsättning nästa sida

